

Justis- og beredskapsdepartementet
Sendt elektronisk

Deres referanse:
21/5609

Vår referanse:

Dato:
31. januar 2022

Høring - utredning om foretaksstraff og korrupsjon

Det vises til invitasjon fra Justis- og beredskapsdepartementet til høring om advokat Knut Høiviks utredning "Foretaksstraff og korrupsjon" med høringsfrist 11. januar 2022. Økokrim er innvilget utsatt svarfrist til 1. februar 2022.

Mandatet for høringen er omfattende og gjelder komplekse temaer om foretaksansvarets rekkevidde på alle kriminalitetsområder. Videre gjelder utredningen viktige spørsmål knyttet til korrupsjonsbestemmelsen. Høivik har gjort et formidabelt arbeide med denne utredningen. Man kan likevel stille spørsmål om ikke en slik oppgave burde ha vært lagt til et bredt sammensatt lovutvalg med representanter fra politi, påtalemyndighet, forsvarere mv.

Økokrim har gjort et utvalg av temaer som vil bli kommentert i dette høringssvaret. Hovedpunktene i Økokrims høringssvar oppsummeres innledningsvis.

Foretaksstraff blir behandlet først:

- Aller først i punkt 1.1 knytter vi noen kommentarer til foretaksstraffens mest praktiske anvendelsesområde i dag.
- Under punkt 1.2 kommenterer vi forslaget i utredningens kap 7.5 (side 72 f.) om å lovfeste et skyldkrav ved foretaksstraff. Økokrim er av den oppfatning at et krav om personlig skyld ikke er nødvendig og heller ikke bør innføres. Det bør uansett ikke kreves mer enn simpel uaktsomhet.
- Under punkt 1.3 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 7.9 (s. 127 ff.) om å innføre en ny bestemmelse om straff for foretak for passiv medvirkning til lovbrudd i andre foretak. Økokrim støtter dette forslaget.
- Under punkt 1.4 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 8 (s. 157 ff.) om å fjerne kan-skjønnen i strl. § 27. Økokrim støtter dette forslaget.
- Under punkt 1.5 slutter Økokrim seg til forslaget om å fjerne selvinkrimineringsvernet for foretak.
- Under punkt 1.6 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 9 (s. 192 ff.) om en ny bestemmelse (kalt rettsstridsreservasjon) om at foretaksstraff bare kan ilegges hvis foretaket "kunne ha forebygget den straffbare handlingen ved retningslinjer,

Økokrim

Post: Postboks 2096 Vika, 0125 OSLO / Besøk: C.J. Hambros plass 2 C, 0164 OSLO / (+47) 23 29 10 00
post.okokrim@politiet.no / www.okokrim.no / 874 761 532

instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak". Økokrim støtter ikke dette forslaget.

- Under punkt 1.7 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 10 (s. 205 ff.) om ny straffutmålingsregel for foretak. Økokrim er positiv til nye elementer som der foreslås (at det kan tas utgangspunkt i driftsinntekter), men vi anbefaler at dette ikke nedfelles i loven. I stedet kan det gjøres i form av f. eks forskrifter, retningslinjer fra Riksadvokaten eller bøtedirektiver slik at de bedre kan tilpasses ulike foretaksformer og kriminalitetsområder.
- Under punkt 1.8 ifbm andre straffereaksjoner mot foretak støtter vi forslaget om at rettighetstap bør kunne ilegges ved forelegg. Økokrim mener også at det bør være anledning til å sette vilkår overfor foretak, f eks ved straffutmålingsnedsettelse og påtaleunntatelse.
- Under punkt 1.9 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 12 (s. 255 ff.) om betydningen av foretakets selvrappotering. Økokrim er i det vesentlige positiv til forslagene som fremmes.
- Under punkt 1.10 kommenterer vi kort forslaget i utredningens kap. 13 (s. 281 ff.) om å offentliggjøre vedtatte forelegg og henleggelsesbeslutninger. Økokrim er positiv til et system for å gjøre vedtatte forelegg mer tilgjengelige. Beslutninger om henleggelse bør ikke gjøres offentlig, men dette bør nok ikke gjelde alle henleggelse.

Deretter har vi vurdert spørsmålene som gjelder korrupsjon:

- Under punkt 2.1 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 19.4.3 (s. 327 ff.) om å lovfeste påvirkningshensikt som vilkår for korrupsjon. Økokrim advarer mot dette grepet.
- Under punkt 2.2 kommenterer vi vurderingene i utredningens kap 19.5 (s. 335 ff.) om vilkåret "i anledning stilling" i strl. § 387. Økokrim mener det kan foreligge behov for en klargjøring av dette vilkåret.
- Under punkt 2.3 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 19.9 (s. 342 ff.) om at også den grovt uaktsomme medvirkning til korrupsjon gjøres straffbar. Økokrim er positiv til forslaget, men mener endringen bør være generell og ikke bare gjelde for medvirkere.
- Under punkt 2.4 kommenterer vi forslaget i utredningens kap. 21 (s. 391 ff.) om regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid. Økokrim er i det vesentlige positive til forslagene.
- Under punkt 2.5 kommenterer vi enkelte typiske utfordringer som reises ved internasjonale korrupsjonssaker.
- Under punkt 2.6 knytter vi noen kommentarer til forståelsen av begrepene "stilling, verv eller oppdrag" i strl. § 387. Teamet berøres både i kap. 16 (s. 288 ff.) og kap 19.5 og kan være problematisk i visse internasjonale korrupsjonssaker.
- Under punkt 2.7 knytter vi noen helt korte kommentarer til problemstillingen i utredningens kap. 19.13 (s. 353 ff.) som gjelder bruk av mellomledd. Økokrim er positiv også til lovforslaget som fremmes på dette punktet.
- Under punkt 2.8 kommenterer vi utredningens vurderinger om en egen bestemmelse om foretaksstraff for korrupsjon. Økokrim mener det ikke er behov for en slik regel.
- Under punkt 2.9 kommenterer vi lovforslaget om å innskrenke anvendelsesområdet for straffebudet mot påvirkningshandel. Økokrim støtter ikke dette forslaget.

- Til slutt under punkt 2.1|0 adresserer Økokrim at inndragning av utbytte hos den aktive bestikker reiser kompliserte faktiske og rettslige vurderinger. Mer effektive regler for inndragning av slikt utbytte ville antas å ha stor preventiv effekt.

1. Foretaksstraff

1.1 Innledende kommentarer: Foretaksstraffens mest praktiske anvendelsesområde

Formålet med utredningen er å kartlegge *hvorvidt* det er behov for lovendringer, og i så fall se på *hvilke* lovendringer som bør foreslås (s. 13). Kjernen i mandatet fra departementet er et ønske om at reglene om foretaksstraff skal være et *fleksibelt* virkemiddel for å *avdekke* og *forhindre* lovbrudd i virksomheter.

Økokrim deler Oslo statsadvokatembeters inntrykk av at utredningen gjennomgående synes å ha de store foretakene for øye, og at dette ikke samsvarer godt med realiteten i de straffesakene som politi/påtalemyndighet håndterer. Økokrim er derfor også enig i at enkelte av forslagene om endringer i foretaksinstituttet, ikke er treffende når man ser bredden i sakstilfanget. Etter Økokrims syn hadde det vært ønskelig at utredningen i større grad hadde gått inn og sett på hvilke sakstyper som i dag avgjøres ved bruk av foretaksstraff, og som ligger til grunn for tallene gjengitt i tabellene i utredningens s. 207 og 208.

Økokrim har derfor forsøkt å innhente mer informasjon om foretaksstraffens anvendelse ved å hente ut opplysninger fra Strasak for årene 2018 – 2021. Disse er gjengitt i et excel-dokument vedlagt høringssvaret. Ettersom det ikke er en egen kategori for "foretaksstraff", har man trukket ut saker som gjelder organisasjonsnummer. Statistikken gjelder *registrerte* saker og disse utgjør årlig mellom 2001 og 2677 saker per år i tidsrommet 2018-2021. Excel-oversikten viser at foretaksstraff i hovedsak er aktuelt ved overtredelse av diverse *spesiallovgivning*.

Overtredelser av spesiallovgivningen som ligger øverst på statistikken er: Kjøre- og hviletidsbestemmelser, arbeidsulykker med personskaade, arbeidsmiljøloven, ulovlig bruk av arbeidskraft, transport av farlig gods, yrkestransportloven, havressursloven, helsepersonelloven, brann- og eksplosjon, regnskapsovertredelser, tjenestefell ved utøvelse av offentlig myndighet, manglende skattetrekk, matloven, dyrevelferd, petroleumsløven og naturmangfoldloven.

Det er imidlertid bedragerisaker som topper statistikken over registrerte saker. Så langt Økokrim har sett på det underliggende tallmaterialet¹, synes følgende sakstyper å gjøre størst utslag i statistikken:

- Useriøse netthandelselskap som har blitt anmeldt for bedrageri.
- Anmeldte håndverkerfirma av typen som oppsøker huseiere og begynner å male, men forlanger etter hvert penger slik at de kan kjøpe mer maling osv, eller de forsvinner og det viser seg at telefonen til firma et ikke lenger fungerer.
- Anmeldelser mot falskt flyselskap som selger billige billetter.

---

¹ Se vedlagt excel-fil.

Vi vet ikke hvor mange av disse bedragerisakene som henlegges på grunnlag av kapasitet, men antar at det kan dreie seg om en relativt stor andel.

Det hadde også vært hensiktsmessig å se nærmere på hvor stor andel av sakene som gjelder forelegg mot forvaltningen, offentlige foretak, stiftelser og foreninger, dvs. foretak som ikke primært er kommersielt innrettet. Videre ville det ha vært interessant å vite hvor alvorlige sakene er, f. eks. hvor store bøtene som ilegges typisk er. Økokrim vil anta at en relativt stor andel av foreleggene er beløpsmessig lave. Videre synes det å være slik at nesten alle sakene er av en slik art at de ikke krever påtaleavgjørelse på statsadvokatnivå, dvs. at de avgjøres av politiadvokater. Grove korrupsjonssaker er for eksempel nesten usynlige i statistikken over forelegg mot foretak (kun 8 saker siden man fikk korrupsjonsbestemmelsen).

Tabellen inntatt på s. 207 og s. 208 i utredningen, viser at i overkant 500 saker hvert år avgjøres ved forelegg mot foretak, altså i form av *positive* påtaleavgjørelser (påtaleunntatelser, forelegg eller bot ved dom). Antallet har vært relativt konstant i perioden 2011-2019. Antallet har variert mellom det laveste 351 (i 2011) og det høyeste 668 (i 2014)).

Ikke overraskende, men svært interessant, er det at nesten alle bøtestraffer mot foretak i perioden 2011-2019 ble avgjort med forelegg og bare 3% ved dom (s. 207).

Sakene om foretaksstraff belaster altså nesten ikke domstolene i det hele tatt. Dette har åpenbart positive sider. Sanksjonene mot foretakene bestemmes av påtalemyndigheten og godtas av foretakene uten at det er nødvendig med domstolsbehandling. Dermed spares foretakene, påtalemyndigheten og domstolene for tid- og ressurskrevende rettslige prosesser. Statistikken kan altså tolkes som at det eksisterende regelverket gir en effektiv metode for å sanksjonere lovbrudd i foretak. I alle fall er det effektivt i betydningen *ressursbesparende*. Hva som er årsaken til at nesten alle saker løses ved at påtalemyndigheten utferdiger et forelegg som foretaket aksepterer, vet vi lite om, og synes heller ikke adressert i utredningen.

Trolig er det flere momenter som spiller inn. Her er noen antakelser om typetilfeller:

- Bevisene er så klare at foretaket ikke ser seg tjent med å bestride straffansvar. Dette kan typisk være der det er tale om overtredelse av spesiallovgivning der skyldkravet er uaktsomhet. F.eks. der det er dokumentert at hviletidsbestemmelsene for trailersjåfører er overtrådt. De objektive og subjektive vilkår for straff lar seg lett konstatere, og foretaket ser ingen grunn til å bestride forholdet.
- Foretaket er uenig i at det har skjedd noe straffbart, men tar seg ikke bryet det innebærer å bestride forelegget. Særlig hvis boten ikke er veldig høy, kan det anses mer lønnsomt å betale boten og legge saken bak seg. Det er kostbart å søke råd hos advokat og deretter eventuelt ta prosessrisikoen ved å nekte vedtagelse av forelegget.
- Påtalejuristen skjærer til saken slik, eller fastsetter bøtenivået så vidt lavt at vedkommende antar at foretaket vil godta forelegget i stedet for å risikere en høyere bot eller bredere anlagt sak for domstolene. Dette kan bety at bøtenivået

blir liggende lavere enn det skulle ha ligget, men påtalejuristen sparer tid og arbeid.

- Foretaket betaler boten for å slippe den meroffentlighet som skapes ved at saken går for domstolene. Oppmerksomheten omkring en hovedforhandling kan medføre omdømmetap, og selve rettssaken kan skape uro i organisasjonen. Konsekvensen er at foretaket til en viss grad betaler for å slippe domstolsbehandling. I så fall kan det være at foretakene aksepterer forelegg, og eventuelt erkjenner straffskyld, i større grad enn det strafferettslige ansvaret strekker seg.

Eksemplene over viser at det er betenkeligheter med at sakene ikke i større grad prøves for domstolene, f.eks. at man ikke får den grundige bevisføring under kontradiksjon, og i offentlighet, som en domstolsbehandling medfører. Man får heller ikke domstolenes veiledning i hva som er riktig bøtenivå. Disse innvendingene røkker likevel ikke ved at foretaksstraffen i dag – generelt – synes å være et fleksibelt og godt virkemiddel for å håndtere det store flertallet av saker om foretaksansvar. Det faktum at hele 97% av sakene finner sin løsning ved en "minnelig ordning", dvs. vedtakelse av forelegg, underbygger dette. Også ellers i strafferettspleien oppfordres det til samarbeid med politiet, til tilståelser og bruk av forenklet rettergang. At foretaksstraff også avgjøres langs de samme linjer, bør derfor være positivt. En innvending har vært at slike "minnelige ordninger" kan reise spekulasjoner om "plea bargaining", altså uønsket kjøpslåing mellom foretakene og påtaleansvarlig. Økokrim mener imidlertid at slike aspekter avhjelpes ved større grad av forutsigbarhet omkring selvrappotering og reaksjonsfastsettelse og ved offentliggjøring av forelegg, jf. mer om dette senere i dette høringssvaret.

Muligheten for rask og enkel avgjørelse av saker om foretaksstraff er særlig viktig når det gjelder de mange – og isolert sett – mindre alvorlige forholdene som avgjøres ved foretaksstraff. Brudd på hviletidsbestemmelser er ett eksempel på et slikt kriminalitetsområde. Annerledes kan det være der foretaksstraff skal benyttes i svært alvorlige eller komplekse saker. Et nærliggende eksempel er alvorlige korrupsjonssaker. Et annet eksempel er overtredelse av arbeidsmiljøloven ved alvorlige ulykker, eller ved alvorlig miljøkriminalitet. I slike saker vil allmennheten kunne ha en særlig interesse i å vite hva som har skjedd. Statistikken synes likevel å vise at slike alvorlige saker utgjør en liten del av alle saker som avgjøres mot foretak ved forelegg.

Når departementet skal vurdere eventuelle lovendringer, er det viktig at departementet er seg bevisst disse ulikhetene som gjør seg gjeldende for de saker som avgjøres ved foretaksstraff.

1.2 Skyldkrav ved foretaksstraff – utredningens kap 7.5 (s. 72 ff.)

Under punkt 7.5 i utredningen drøftes og foreslås inntatt i strl. § 27 et nytt vilkår for foretaksstraff om at gjerningspersonen må ha utvist slik skyld som kreves etter straffebudet som er overtrådt. Dette er også ment å fremgå av formuleringen "*Når en straffbar handling er begått...*" i lovforslaget på side 398.

Lovforslaget innebærer en vidtrekkende innskrenkning av foretaksstraffens rekkevidde i forhold til ordlyden i strl. § 27 første ledd, annen setning ("*Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes. Det gjelder selv om ingen enkeltperson har utvist skyld...*"), og en merkbar innskrenkning i forhold til den innskrenkende fortolkningen av bestemmelsen som Norges Høyesterett gjorde i HR-

2021-797-A. Høyesterett kom her til at det for foretaksstraff er nødvendig og tilstrekkelig med simpel uaktsomhet hos den som har handlet på vegne av foretaket.

Økokrim vil innledningsvis rette oppmerksomheten mot høringssvaret av 11. januar 2022 fra Regjeringsadvokaten i sakens anledning. Kommentarene der gir god støtte for at premissene for Høyesteretts konklusjon i HR-2021-797-A er svakt fundert. I dét ligger at noe skyldkrav neppe følger av EMK. Økokrim deler Regjeringsadvokatens syn. Dersom EMK *ikke* oppstiller slike skranker som det legges til grunn i HR-2021-797-A, brister også en viktig forutsetning for drøftelsene og forslagene i utredningen. I så fall har lovgiver større frihet til ikke å oppstille vilkår i en ny bestemmelse om foretaksstraff enn det legges til grunn i utredningen.

Gitt den uklarheten som gjelder rekkevidden av eventuelle folkerettslige skranker på dette punktet, vil vi her nøye oss med kort å kommentere *behovet* for foretaksstraff når gjerningspersonen ikke har utvist skyld. Vår oppfatning på dette punktet er at det ikke bør oppstilles noe individuelt skyldkrav for foretaksstraff. I dette ligger også at vi heller ikke kan støtte forslaget i utredningen om at gjerningspersonen/e må ha utvist slik skyld som straffebudet krever som uansett synes å gå lenger enn de EMK-rettslige skranker.

Begrunnelsen for å fjerne skyldkravet for foretaksstraff i 2005-loven var primært begrunnet i hensynet til effektivitet. Se om dette blant annet side 76-77 i utredningen. Dette argumentet er etter Økokrims oppfatning fortsatt gyldig og tungtveiende.

Slik Økokrim ser det, tilsier også *rettferdsgrunner* at det som utgangspunkt ikke stilles noe individuelt skyldkrav for å kunne illegge foretaksstraff. At gjerningspersoner i foretaket ikke har utvist skyld og av den grunn heller ikke kan straffes, er ikke ensbetydende med at foretaket som sådan ikke kan bebreides for det som har skjedd. Systemsvikt av ulik art i foretaket kan være årsak til lovbruddet selv om gjerningspersonen ikke kan bebreides for det som har skjedd. En medarbeider volder for eksempel fysisk eller materiell skade på grunn av svikt i utstyr han ikke vet er dårlig vedlikeholdt. Se for eksempel HR-2012-106-A, særlig avsnitt 45 og Rt-2009-1595, særlig avsnitt 33. I slike tilfeller vil det kunne hevdes å være i strid med rettferdsgrunner at foretaket *ikke* kan straffes for skadeforvoldelsen. Konstellasjonen mellom foretaket og gjerningsmannen kan i så måte sammenlignes med forholdet mellom hovedmann og medvirker. Som kjent kan medvirker straffes selv om hovedmannen ikke har utvist skyld og av den grunn ikke kan straffes.

For det tilfelle at ingen gjerningsperson er å bebreide og heller ikke foretaket kunne ha forhindret lovbruddet, vil det for alle praktiske formål ikke være aktuelt med foretaksstraff. Det vises i denne forbindelse til punkt 1.4 under som omhandler betydningen forebyggende tiltak i foretaket for spørsmålet om foretaksstraff.

1.3 Passiv medvirkning – utredningens kap. 7.9

I kap. 7.9 drøftes et foretaks strafferettslige ansvar for lovbrudd begått i datterselskaper og hos oppdragstakere. Økokrim deler i det vesentlige vurderingene i utredningen og er positiv til forslaget om en ny medvirkningsbestemmelse om passiv medvirkning i strl. § 27 tredje ledd.

Bestemmelsen bidrar til rettslig klargjøring og større forutsigbarhet når det gjelder et foretaks straffansvar for lovbrudd hos oppdragstakere, i det rekkevidden av dette ansvaret har vært noe uklar etter gjeldende rett. Straffansvar for passiv medvirkning til

lovbrudd i datterselskap er en juridisk nyvinning det etter vår oppfatning vil kunne være et visst behov for.

Lovforslaget innebærer etter vår oppfatning en god balansering av relevante hensyn. I forhold til dette spesielle ansvaret som det nok bare helt unntaksvis vil være behov for, har vi ingen motforestillinger mot å la straffansvaret avhenge av om foretaket kunne ha hindret lovbrudd i det andre selskapet. Som det vil fremgå i punkt 1.4 under, mener vi dette ikke er en god løsning når det dreier seg om et foretaks ansvar for lovbrudd begått av egne medarbeidere.

Det bemerkes for øvrig at strl. § 27 første ledd gjelder ansvar for "straffbar handling" mens strl. § 27 tredje ledd gjelder ansvar for "lovovertrедelse" uten at det fremgår at det med dette er tilsiktet noen meningsforskjell. Det er for øvrig Økokrims oppfatning at det om mulig ikke bør stilles krav om subjektiv skyld hos gjerningsmannen for foretaksstraff, heller ikke når spørsmålet er om et foretak strafferettslig hefter for lovbrudd i et annet foretak. Se nærmere om begrunnelsen for dette over i punkt 1.1 Skyldkrav ved foretaksstraff.

1.4 Utredningens kapittel 8: forslag om å fjerne foretaksstraffens fakultative karakter

Økokrim deler i det vesentlige de innvendinger mot foretaksstraffens fakultative karakter som fremkommer i utredningens kapittel 8. Den hensiktsmessighetsvurdering som ligger i dette har bidratt til og bidrar etter vår oppfatning til usikkerhet om foretaksstraffens yttergrenser. Når grensen for foretaksstraffen bestemmes av at rettsanvenderne nok så fritt avveier en rekke lovfestede og ulovfestede momenter av ulik karakter mot hverandre, kan øvelsen å treffe riktig undertiden bli svært krevende. Se om dette også i utredningens punkt 9.4.2. Det er spesielt å la slike vurderinger være avgjørende for om straffansvar foreligger. Etter Økokrims oppfatning taper rettssystemet på en slik ordning. Utredningen poengterer blant annet at løsningen bidrar til rettsulikhet og usikkerhet for rettsundersåttene. Det er verdt å nevne at hensiktsmessighetskjønnet også skaper uforutsigbarhet for rettsanvenderne. Hvorvidt løsningen også er prosessdrivende, er mer tvilsomt, jf. at nesten alle utferdigede forelegg i Norge vedtas, se over i punkt 1.1.

Økokrims prinsipielle syn er at foretaksstraff – på samme måte som det personlige straffansvaret – som utgangspunkt bør bero på om nærmere lovfastsatte vilkår er oppfylt i saken som er til behandling, og ikke bero på en hensiktsmessighetsvurdering som i dag. Økokrim støtter på dette punktet forslaget om at strl. § 27 første ledd bør være en skalregel. Likeledes støtter Økokrim forslaget om at de hensyn som i dag inngår i kan-skjønnet, etter en lovendring utelukkende bør inngå i straffutmålingen, slik det fremgår av forslaget til ny § 28.

Økokrim har også vurdert særskilt om det er betenkeligheter ved å fjerne den sikkerhetsventilen som i dag kan hevdes å ligge i kan-skjønnet. Vi kan ikke se at slike foreligger. Det legges for det første til grunn at den alminnelige rettsstridsreservasjon også gjelder i relasjon til foretaksstraffen. Terskelen for når denne slår inn må nødvendigvis bli svært høy. Det må også nevnes forslag til ny strl. § 28 som på flere måter åpner for å kunne ilegge mildere og mer nyanserte straffereaksjoner. Muligheten til å avslutte saken med en påtaleunntatelse bidrar også til fleksibilitet i hvordan påtalemyndigheten kan reagere mot lovbrudd som begås i foretak. Det samme gjelder bestemmelsene i strl. § 61 (straffutmålingsfrfall) og 81 (straffefritak).

Spørsmålet om foretaksstraffens fakultative karakter kan ikke ses løst fra de nye vilkår for foretaksstraff i utredningen, se særlig utredningens forslag om en særskilt og ny rettsstridsreservasjon i § 27 første ledd tredje setning. Dette forslaget kommenterer Økokrim særskilt i punkt 1.4 under.

1.5 Selvinkrimineringsvernet for foretak – utredningens pkt. 11.5

Økokrim slutter seg til utredningens begrunnelse og konklusjon hva gjelder rekkevidden av selvinkrimineringsvernet for foretak. Det betyr også at vi støtter Straffeprosesslovutvalgets forslag til utkast til ny straffeprosesslov § 3-2 annet ledd annet punktum, som gjør uttrykkelig unntak fra selvinkrimineringsvernet i saker hvor mistenkte er et foretak.

1.6 Utredningens kapittel 9: Hvilken betydning bør forebyggende tiltak ha for foretaksstraff?

I kapittel 9 i utredningen drøftes betydning av forebyggende tiltak fra foretakets side. Selv om det pekes på mulige uheldige konsekvenser av et vilkår om dette, munner likevel utredningen ut i et forslag om å ta dette inn på vilkårsiden i forslaget til ny strl. § 27, slik at straff bare kan ilegges når foretaket *"kunne ha forebygget den straffbare handlingen ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak"* (side 398 i utredningen).

Økokrim deler synspunktene som kommer frem i utredningen om at foretakets innsats for å forebygge lovbrudd er relevant og bør tillegges rettslig betydning. Straffverdigheten i en sak der et foretak tar preventivt arbeid på alvor og bruker omfattende ressurser på det og der foretaket ikke tar forebyggende arbeid seriøst, er vesentlig ulik.

Økokrims oppfatning og vurdering er likevel at betydningen av det forebyggende arbeidet til foretaket *ikke* bør adresseres og løses slik dette er foreslått i utredningen. Vårt standpunkt er begrunnet langs flere linjer.

Det er Økokrims oppfatning at man prinsipielt bør være tilbakeholden med å innføre utpreget skjønnsmessige krav på vilkårsiden i et straffebud. Det foreslåtte vilkåret gir anvisning på en bred vurdering der flere ulike forhold inngår. Det fremgår i tillegg at de opplistede forholdene heller ikke er uttømmende, idet det også vises til andre mulige tiltak. Når utfallet av disse vurderingene er avgjørende for om straff kan ilegges, er det dessuten grunn til å tro at foretakenes forebyggende tiltak vil kunne bli et sentralt bevisstema i straffesaker. Et slikt vilkår vil således være prosessdrivende. Siden bevisstemaet er utpreget skjønnsmessige, vil det heller ikke bidra til forutberegnelighet å oppstille et slikt vilkår.

Videre er det krevende å bevise utover enhver rimelig tvil at det er *årsakssammenheng* mellom svikt i rutinene og den straffbare handlingen. Dette vil i mange saker kreve spesiell ekspertise å belyse, og man risikerer "battle of experts". Vilkåret vil uansett forde bevisføring som ikke er nødvendig og bare unntaksvis forekommer i dag, og kan lede til at flere saker ikke etterforskes eller henlegges på bevisets stilling. Sannsynligvis vil disse ulempene først og fremst ramme det store antallet "småsaker" som gjelder overtredelser i spesiallovgivningen, og som i dag avgjøres i politidistriktene uten omfattende etterforskning. Videre fordrer forslaget at virksomhetens indre liv belyses, slik også utredningen påpeker. Politiet kan risikere å måtte legge til grunn foretakets egen presentasjon av hvordan retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak,

har vært. Hvis politiet ikke ukritisk skal basere seg på foretakets egen fremstilling, vil det kunne være nødvendig med omfattende etterforskingsskritt, muligens ved bruk av tvangsmidler (ransaking i foretakets lokaler) og avhør av mange ansatte for å kartlegge hvordan opplæring osv har skjedd i praksis. Dette vil trekke uforholdsmessig mye ressurser hos politiet og kan øke konfliktnivået overfor foretaket. Man risikerer at flere saker som i dag blir avgjort ved forelegg, blir henlagt.

I tillegg er det Økokrims vurdering at det foreslåtte vilkåret langt på vei synes overflødig. Formuleringen "*kunne ha forebygget*" innebærer et strengt krav til foretaket. Såfremt det var mulig for foretaket å hindre det inntrufne lovbruddet på en eller flere av de beskrevne måter og de andre straffbarhetsvilkårene er oppfylt, skal straff som utgangspunkt ilegges. Et proaktivt foretak som tar forebyggende arbeid på alvor, vil i praksis kunne ha hindret de aller fleste lovbrudd som inntreffer. Det er grunn til å tro at det foreslåtte vilkåret kun vil utelukke straff for foretaket i tilfeller av "force majeure" og der underordnede medarbeidere illojalt ikke tar notis av selskapets forebyggende arbeid. Etter gjeldende rett er foretaksstraff allerede utelukket i disse situasjonene. Som kjent kan foretaksstraff ikke ilegges der lovbruddet skyldes hendelige uhell og "force majeure".² Videre vil foretaket heller ikke være strafferettslig ansvarlig for handlingene til den illojale medarbeider som bryter loven i strid med selskapets policy; slike handlinger anses som kjent ikke foretatt "på vegne av selskapet".^{3 4}

Ovennevnte viser etter vårt syn at det foreslåtte vilkåret er uheldig og neppe vil få betydning for rekkevidden av foretaksstraffen. Dagens ordning er at foretakenes ulike bestrebelser på å unngå lovbrudd kun får praktisk betydning for kan-skjønnet og for straffutmålingen. Siden Økokrim støtter forslaget om å fjerne kan-skjønnet, se punkt 1.3 over, er det vår oppfatning at foretakenes preventive arbeid kun bør hensyntas som et generelt tungtveiende straffutmålingsmoment, jf. strl. § 28 annet ledd bokstav c.

1.7 Utredningens kap. 10.3 - utmåling av bøtestraff for foretak

Økokrim er positiv til tiltak som kan lede til større grad av forutberegnelighet om bøtenivået ved foretaksstraff og at det legges til rette for likebehandling. Dette er viktig ettersom nesten alle bøter mot foretak rettskraftig avgjøres ved forelegg (97% og kun 3 % ved dom, jf. utredningen s. 207). Domstolene får derfor i praksis en svært begrenset rolle ved fastsettelse av straffenivå mot foretak.

Etter Økokrims syn er det viktig at bøtenivået ligger tilstrekkelig høyt for å ha den ønskede preventive effekt. Straffenivået ved visse administrative sanksjoner har økt betraktelig (jf. nærmere om dette nedenfor), og de strafferettslige bøkene bør løftes tilsvarende. Økokrim støtter utredningen i at foretakets økonomiske evne i større grad enn det som synes å være tilfellet i dag, blir et sentralt moment ved utmåling av bøter. Videre er det sentralt at foretak som har gode forebyggende tiltak, implementert med kvalitet i virksomheten, premieres i form av strafferabatt.

---

² Jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 242, jf. S. 431 annen spalte.

³ Jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 431 første spalte.

⁴ Se også Utredningen punkt 7.8, s. 99 ff.

I dag gir straffeloven § 53 regler for utmåling av bøter. Bestemmelsen henviser til momentene i strl § 28 som alle er fornuftige kriterier for fastsettelsen av bøtenivået.

Videre vil mange av de alminnelige prinsipper for reaksjonsfastsettelse, jf. § i strpl kapittel 14 være aktuelle også ved fastsettelsen av bøtenivået for foretak. Eksempelvis nevnes betydningen av om menneskers liv eller helse er satt i fare (ved arbeidsmiljøovertrædelser, i forurensningssaker osv.). Andre momenter fra strpl. kapittel 14 er om skaden er gjenopprettet av foretaket, om det foreligger en uforbeholden tilståelse og om det er tale om gjentatte lovbrudd. Disse prinsippene for utmåling bør videreføres, og Økokrim forstår Høivik dithen at det er hans intensjon.

Utredningen påpeker imidlertid at bøtenivået i dag i stor grad beror på den enkelte påtalejurists skjønn, noe som kan skape lite forutberegnelighet og kan lede til at like saker behandles ulikt. Disse utfordringene bør ikke overses, men Økokrim deler likevel ikke fullt ut virkelighetsbeskrivelsen. Selv om utmålingen skjer av påtalejuristen, er skjønnet rammet inn av de mange momenter som følger av strl § 28 og strl kapittel 14. På noen kriminalitetsområder foreligger det dessuten bøteveiledere og/eller det utferdiges så vidt mange forelegg årlig at det er betydelig veiledende praksis. På flere kriminalitetsområder som er regulert i spesiallovgivningen – der foretaksstraff er mest aktuelt – har dessuten ulike forvaltningsorganer mulighet for å ilegge overtredelsesgebyr (Miljødirektoratet, Petroleumstilsynet, Arbeidstilsynet, Mattilsynet osv.). Nivået på slike gebyrer gir også veiledning for påtalejuristen.

På andre kriminalitetsområder er bruken av foretaksstraff såpass begrenset, at det er lite veiledning å hente. Økokrim deler derfor oppfatningen av at det på disse områdene er ønskelig med større grad av forutberegnelighet om bøtenivået. Korrupsjonssaker er et eksempel hvor foretak kun i åtte tilfeller er ilagt bøter på grunnlag av korrupsjonsbestemmelsene i strl. 1902 § 276a- 276c eller straffeloven §§ 387-389 (utredningen s. 309 ff.). I slike saker er påtalemyndighetens oppgave med å finne riktig bøtenivå mer krevende. Det er Økokrims inntrykk at det er særlig i de alvorlige økonomiske straffesakene, som f. eks i de store, internasjonale korrupsjonssakene, at foretakene etterspør større forutberegnelighet om bøtenivået.

Økokrim enig med Høivik i at i at en fast minimums- eller maksimumsgrense framstår som lite hensiktsmessig. Høivik forslår en annen form for normering, jf. utredningens pkt 10.3.2.3, og dette følges opp i utkastet til ny § 28 i straffeloven.

Nyvinningen ved forslaget til ny § 28 synes først og fremst å være bestemmelsens første ledd:

"Ved utmålingen av bot overfor et foretak, skal det tas utgangspunkt i et beløp som tilsvarer en forholdsmessig andel av foretakets driftsinntekter de siste tre år før domstidspunktet, eller et normalnivå for den aktuelle type overtrædelse. Dersom foretaket er en del av et konsern, skal konsernets konsoliderte driftsinntekter legges til grunn for beregningen."

Allerede i dag er foretakets økonomi et sentralt utmålingsmoment, jf. strl. § 53, jf. § 28 første ledd bokstav f. Det nye med den foreslåtte bestemmelsen er at den presiserer at det skal tas utgangspunkt i *driftsinntektene de siste tre årene* (eller i et normalnivå).

Økokrim er enig i at driftsinntektene kan gi et godt utgangspunkt for bøtenivået i en del saker, men er usikker på hensiktsmessigheten av å *lovfeste* en slik regel. Dette vil bli utdypet i det følgende:

For det første bør nevnes at den foreslåtte utmålingsregelen neppe gir god veiledning der forelegget skal rettes mot statlige eller kommunale foretak, foretak med kun et fåtall ansatte, idrettslag, frivillige/ideelle organisasjoner, foreninger, stiftelser m.m. At forelegg utferdiges mot helseforetak (f. eks. for overtredelse av helsepersonelloven) eller mot kommuner er ganske praktisk. Utredningen adresserer ikke utmåling av bøter i slike tilfeller. Formodentlig kan en falle tilbake på den alternative utmålingsregelen, dvs. et "normalnivå for den aktuelle type overtredelse", som må anses å gi lite veiledning.

For de fleste selskaper (aksjeselskaper og andre selskaper der kommersiell aktivitet er det primære) vil regelen derimot være interessant. Bruk av gjennomsnittet av de tre siste års driftsinntekter (dvs. omsetning) som utgangspunkt for beregningen av boten, fremstår isolert sett som hensiktsmessig (og i tråd med Høyesteretts føringer, jf. Rt-2013-684 og HR-2016-2507-A.)⁵ F.eks. vil resultat for de fleste selskaper variere mer enn driftsinntekter – noen år kan det være underskudd. Det samme vil gjelde andre regnskapsstørrelser, f.eks. anleggsmidler og egenkapitalgrad. Heller ikke verdsettelsen av selskapet synes å være et egnet kriterium for utmåling av bøter, i hvert fall ikke for ikke-børsnoterte selskaper med en svært usikker markedsverdi. Driftsinntekter er i tillegg benyttet som utgangspunkt for fastsetting av administrative sanksjoner både i hvitvaskingsloven og konkurranseloven.

Driftsinntekter vil imidlertid ikke være hensiktsmessig for alle typer virksomheter. F.eks. gjelder dette for oppstartsselskaper og andre selskaper i investeringsfasen som kan ha vesentlig virksomhet, men ingen driftsinntekter.

På denne bakgrunn mener Økokrim det er viktig med utmålingsprinsipper som ikke er for rigide (forslaget til ny § 28 første ledd synes utformet som en "skal-regel"). Dette med tanke på foretak som ikke har omsetning i det hele tatt, eller der andre økonomiske parametere i det konkrete tilfellet kan være vel så relevante, så som egenkapital-situasjonen. Videre kan det være at driftsinntekter de siste tre årene ikke gir et tilstrekkelig representativt bilde av foretakets økonomiske evne, f.eks. for et oppstartsselskap. Videre kan nettopp lovovertrедelsen gjøre at virksomhetens inntekter har blitt redusert midlertidig, f.eks. fordi virksomheten har stoppet opp som følge av en ulykke eller brann knyttet til overtredelsen, men at inntektene vil svinge opp igjen så snart forsikringssummen utbetales eller driften kommer i gang. I så fall kan det gi mening også å kunne se hen til inntekter som forventes i nær fremtid.

Det overordnede poenget må være at bøtene er store nok til at de vil ha en reell preventiv virkning for det aktuelle foretaket. At det bør ilegges en streng bøtestraff for å oppnå dette formålet er i tråd med økonomisk teori på området (se Arlen, J. (2012). *Corporate criminal liability: Theory and evidence. Research handbook on the economics of criminal law*, 186). Den samme teorien uttrykker i tillegg at foretakene - i kombinasjon med streng bøtestraff ved overtredelse - bør risikere gebyrer ved svake internkontrollsystemer. Dette for å gi foretak incentiver til kontinuerlig å ha et forsvarlig internkontrollsystem, herunder rutiner for selvrapportering (Arlen, J. (2012), 190).

---

⁵ Temaet er berørt i artikkelen "Lovbruddets pris" av Magnus Engh Juel i Fagbladet Miljøkrim, utgave 1 2020, s. 52

Internkontrollforskriften (Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter), og håndhevingen av denne, stiller nettopp et slikt løpende krav om gode forebyggende tiltak. Teorien uttrykker også at det bør være en balansegang mellom på den ene siden å gi incentiver med redusert straff der foretaket i tilstrekkelig grad bruker ressurser på forebygging, rutiner og selvrapportering, samtidig som på den annen side boten ved overtredelse ikke kan falle helt bort selv om man oppfyller slike krav; det bør fortsatt være et visst incentiv til at foretak ikke gjennomfører lovbruddet.

Bøtenivået ligger etter Økokrim syn i mange saker for lavt. Ettersom domstolene så sjelden uttaler seg om bøtenivået, er det en risiko for at bøtenivået ikke reflekterer utviklingen, f.eks. der strafferammene for overtredelsen har økt, hvilket er tilfelle f.eks. innen miljøkriminalitet og arbeidsmiljøkriminalitet. Bøtenivået må løftes hvis lovgivers intensjoner om skjerpede straffer skal få effekt overfor foretak.

I forlengelsen av dette vil Økokrim nevne at det er viktig at bøtenivået er tilstrekkelig høyt også slik at "gulroten" - den potensiell besparelse i form av strafferabatt - ved f.eks. selvrapportering og gode forebyggende tiltak, blir en reell gulrot. I den forbindelse kan det nevnes at det høye bøtenivået i USA ved overtredelse av FCPA (Foreign Corrupt Practises Act), nok gir et langt større incentiv for gode forebyggende tiltak, enn det bøtenivået som følger ved samme type overtredelse av norske korrupsjonsregler.

Når det gjelder nivået på bøter, er det også grunn til å vise til at administrative sanksjoner de senere år i Norge er fastsatt på svært høye nivåer, f.eks. overtredelse av konkurranseloven⁶ og GDPR⁷. Bøtenivået i straffesaker bør stå i et rimelig forhold til og harmonere med nivået på administrative sanksjoner.

Det er et paradoks at nivået for overtredelsesgebyrer i mange saker ligger skyhøyt over bøtenivået i alvorlige straffesaker mot store foretak. Økokrim mener det er svært viktig at bøtenivået i straffesaker som utgangspunkt bør være minst like høyt eller høyere enn administrative sanksjoner i sammenlignbare saker. I dag er nivået på overtredelsesgebyrer til dels regulert i spesiallovgivningen (f.eks. ved at det normeres ut fra et visst antall grunnbeløp). Økokrim mener det er viktig at departementet eller Stortinget signaliserer at de strafferettslige bøtene må stå i logisk sammenheng med nivået på overtredelsesgebyrene.

Forslaget sier ikke noe om hvorvidt morselskapets økonomi på gjerningstidspunktet eller tidspunktet for utmålingen av boten, kan tillegges betydning. Hvis det er driftsinntekter på domstidspunktet som skal legges til grunn, vil et selskap kunne flytte inntektene til et annet selskap i konsernet i tiden mellom overtredelsen og påtaleavgjørelse/dom.

---

⁶ F.eks. varsel om bøter i desember 2020 på 21 milliarder kroner til Norgesgruppen, Coop og Rema 1000. Tilsynets foreløpige vurdering er at dagligvarekjedene har samarbeidet på en måte som kan ha ført til høyere dagligvarepriser, varsel om bøter i september 2020 på til sammen 502 millioner kroner for ulovlig samarbeid til Gyldendal, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Aschehoug og lille Bokbasen, varsel om bøter i juni 2019 på til sammen 1,2 milliarder kroner til alarmselskapene Verisure og Sector Alarm for ulovlig samarbeid og vedtak om bot i juni 2018 på 788 millioner kroner til Telenor for misbruk av dominerende stilling.

⁷ F.eks. varsel i januar 2021 om bot på 100 millioner kroner til Grindr.

Iht. forslaget til ny strl. § 28 skal boten ta utgangspunkt i en *forholdsmessig andel* av driftsinntektene. Så lenge det ikke gis veiledning om hvor stor denne andelen skal være, vil det nye forslaget naturlig nok gi begrenset forutberegnelighet om bøtenivået.

Nivået må selvfølgelig vurderes konkret i lys av straffebudets strafferamme og overtredelsens grovhet. I mange tilfeller vil det likevel ikke fremstå som urimelig at en bot som utgangspunkt bør ligge i intervallet 1–10 % av gjennomsnittet av selskapets driftsinntekter de tre siste årene. Norgeshistoriens største bot hittil, som ble ilagt av Økokrim i en korrupsjonssak mot Yara International ASA, utgjorde 275 millioner norske kroner. Men boten utgjorde kun rundt 0,25 % av Yara-konsernets driftsinntekter i 2014. Det er således et spørsmål om en bot av denne størrelse har den ønskede individualpreventive virkningen. Skal boten ha en reell individualpreventiv virkning, bør den ha merkbar betydning for selskapets resultat, verdsettelse mv. Ved de alvorlige overtredelsene kan det stilles spørsmål ved om en bot som er vesentlig lavere enn (f.eks.) rundt 50 % av et selskaps årsresultat, vil kunne ha en slik virkning. I tillegg bør det ses hen til foretakets normalmargin – det vil f.eks. være stor forskjell på en bot på f.eks. 5 % av omsetning for et dagligvareselskap med resultatmargin på 2 % og et oppdrettsselskap med 40 % margin.

Utmålingsregler som anvendes ved verdipapirkriminalitet, kan også gi veiledning for andre kriminalitetsområder.⁸

Parallellen til konkurranserettens utmålingsprinsipper kan være relevante ved f.eks. alvorlige korrupsjonssaker der bestikkelser benyttes av foretak for å oppnå lukrative kontrakter. Det samme kan kanskje gjelde i de mest alvorlige miljøkrimsakene der det dreier seg f.eks. om store forurensende utslipp. Det er imidlertid ikke sikkert at slike regler gjør seg like godt på de sakstyper der foretaksstraffen er mest aktuell. Igjen viser vi til at forelegg mot foretak er mest hyppig brukt i saker av mindre størrelse ved overtredelse av spesiallovgivningen.

Basert på ovenstående mener Økokrim at prinsippet om at bøtenivået skal ta utgangspunktet i foretakets driftsinntekter de siste tre år før domstidspunktet, er interessant, men bør ikke lovfestes. Derimot kan prinsippet inngå ved utformingen av bøtedirektiver innenfor ulike kriminalitetsområder regulert i spesiallovgivningen. For korrupsjonssaker, hvitvaskingssaker og annen alvorlig økonomisk kriminalitet som er regulert i straffeloven, kan normering av bøtenivået i større grad skje i form av retningslinjer utformet av Riksadvokaten. Slike direktiver og retningslinjer vil kunne være mer konkret tilpasset det enkelte kriminalitetsområde. De vil også i større grad enn forslaget til ny §28, kunne ta hensyn til at foretaksstaff brukes overfor foretak der driftsinntekter ikke er en egnet parameter, så som for statlige eller kommunale foretak, foretak med kun et fåtall ansatte, idrettslag, frivillige/ideelle organisasjoner, foreninger, stiftelser m.m.

Økokrim mener det er svært viktig at utredningen fremhever betydningen av forebyggende tiltak, og at dette tillegges betydelig ved ved reaksjonsfastsettelsen. Dette blir desto viktigere dersom lovgiver ikke oppstiller manglende forebyggende tiltak som et *vilkår* for straffansvar i § 27 (den såkalte "rettsstridsreservasjonen"), slik Økokrim mener er den beste løsningen, se punkt 1.4 over.

---

⁸ Jf. MAR (markedsmissbruksforordningen) artikkel 30 j.

Lovverket bør gi incentiver til foretak som investerer i gode forebyggende tiltak. Dette gjelder alle kriminalitetsområder, men er særlig viktig der overtredelser er av en slik art at de kunne ha vært unngått ved anskaffelser av f.eks. bedre utstyr og maskiner, eller ved å ha større vedlikeholdsbudsjetter, slik tilfelle ofte vil være innenfor arbeidsmiljøkriminalitet og overtredelser av forurensningsloven. Internkontrollforskriften et sentralt verktøy i så måte. Forskriften skal, gjennom krav om systematisk gjennomføring av tiltak, fremme et forbedringsarbeid i virksomhetene innen:

- arbeidsmiljø
- sikkerhet
- forebygging av helseskade eller miljøforstyrrelser fra produkter eller forbrukertjenester
- vern av det ytre miljø mot forurensning og en bedre behandling av avfall
- forebygging av uhell og ulykker forbundet med egen lovlig aktivitet
- forebygging av uønskede tilsiktede hendelser.

Økokrim mener at slike regulatoriske krav til foretak, er – og bør være - den viktigste måten å forebygge overtredelser på.

Men i tillegg kan forebyggende tiltak fremmes ved å redusere straffen dersom virksomheten hadde gode, forebyggende tiltak på plass.

Dette bør gjelde – i alle fall til en viss grad - også der gode forebyggende tiltak er iverksatt *etter* at overtredelsen fant sted.

Allerede i dag er eksistensen av gode forebyggende tiltak et moment som vektlegges av påtalemyndigheten, i alle fall slik at mangelfulle og dårlige forebyggende tiltak tillegges vekt i skjerpene retning. Likevel antas det være nyttig om utsikten til strafferabatt ved gode forebyggende tiltak, i større grad kommuniseres til virksomhetene. Om det ikke skal fremgå av loven, jr. ovenfor, bør det formidles på annet vis. Riksadvokaten har laget instruks om strafferabatt ved tilståelser (<https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2007-3-Tilst%C3%A5elsesrabatt.pdf>) Man kunne tenke seg at Riksadvokaten utarbeidet tilsvarende retningslinjer om betydningen av forebyggende tiltak, i alle fall for kriminalitetsområder som ikke er omfattet av internkontrollforskriften.

Korrupsjonsutsatte foretak har – slik Økokrim har oppfattet det – etterspurt tydeligere signaler om hvor mye strafferabatt som kan forventes dersom virksomheten har hatt gode compliance-programmer rettet inn mot korrupsjonsrisiko, trolig inspirert av regler i UK Bribery Act og annen utenlandsk lovgivning som gjelder korrupsjon spesifikt. Økokrim vil foreslå at påtalemyndigheten utarbeider noe liknende, og som skreddersys for korrupsjonssaker.

Et annet spørsmål er om eksistens av svært lukrative bonusordninger for ledelsen i et konsern, vil være relevante å se hen til ved utmålingen av boten. Slike bonusordninger vil kunne øke risikoen for at ledelsen legger til rette for at lovbrudd kan skje i virksomheten fordi dette vil kunne øke aksjekursen og deres personlige avlønning. Det

kan vurderes om dette kan inngå som et element i vurderingen av "om foretaket ved retningslinjer (...) eller andre tiltak kunne ha forebygget lovbruddet"

Slike retningslinjer utarbeidet av påtalemyndigheten vil også kunne bidra til at allmenheten kan ha bedre innsyn i hvilke prinsipper som ligger til grunn for bøtenivået særlig i alvorlige saker der foretaksstraff benyttes. Dette vil igjen kunne gi bedre notoritet omkring reaksjonsfastsettelsen og gjøre prosessen mellom foretakene og påtalemyndigheten ved fastsettelsen av boten, mer transparent.

Advokatforeningen har i sitt hørings svar tatt til orde for at foretaksstraffen i de alvorligste sakene bør fastsettes av domstolene, og ikke påtalemyndigheten. Økokrim viser til at den muligheten har man i dag ved at påtalemyndigheten kan velge å ta ut tiltale mot foretaket i stedet for å utferdige forelegg. Økokrims erfaring er imidlertid at foretak ofte ønsker å vedta et forelegg og ikke ønsker en langvarig rettsprosess. I så fall er det et spørsmål om det er riktig å frata foretaket denne valgmuligheten. I tilfelle av erkjennelse av straffeskyld, kan man benytte seg av tilståelsessak, og på denne måten fått rettens vurdering av bøtenivået. Dette vil nok likevel ikke fullt ut imøtekomme de hensyn som tilsier full domstolsprøving av de mest alvorlige sakene.

1.8 Utredningens kap 10 – straffereaksjoner mot foretak

I tillegg til bøter, adresserer utredningens kapittel 10 også andre straffereaksjoner mot foretak.

Økokrim er svært positiv til å utvide "verktøykassen" hva gjelder reaksjoner mot foretak. Dette vil kunne gjøre foretaksstraffen til et mer fleksibelt virkemiddel enn det er i dag. Økokrim støtter derfor forslaget til ny strpl § 255 annet ledd om at rettighetstap skal kunne ilegges ved forelegg.

Departementet bør også vurdere muligheten for betinget eller utsatt rettighetstap. Det vil trolig vært effektivt i et forebyggende perspektiv, ettersom en slik regel vil invitere foretakene - så vel som politi og påtalemyndighet - til et mer aktivt forhold til hvordan straffereaksjoner kan forhindre gjentakelser. Rettighetstap kan tilpasses etter de nye reglene slik at de ikke blir uforholdsmessige.

Ved fengselsstraff er det mulig å sette særvilkår, jf. strl §§35 flg. Økokrim mener at det også overfor foretak bør kunne settes særvilkår, f eks ved straffutmålingsutsettelse eller i kombinasjon med bøtestraff. Slike særvilkår må tilpasses hva som er aktuelt for foretak. Et særvilkår om å betale erstatning eller oppreisning til fornærmede (jf. strl § 35), kan imidlertid være aktuelt også for foretak. Muligheten for å sette vilkår bør også gjelde ved påtaleunntatelse. Det vil f eks kunne gis påtaleunntatelse forutsatt at bedriften gjennomfører visse tiltak i bedriften som skal forhindre gjentakelse av det straffbare forholdet.

1.9 Utredningens kap 12 - om betydningen av selvrapportering

I utredningens kapittel 12 behandles spørsmålet om betydningen av "selvrapportering" som i denne sammenheng betyr at foretaket selv kontakter politiet ved mistanker om lovbrudd, at foretaket samarbeid med politi- og påtalemyndighet og/eller at selskapet erkjenner straffeskyld.

Økokrim er svært positiv til regler og tiltak som kan oppmuntre til selvrapportering. Selvrapportering bidrar til at flere saker avdekkes, pågående kriminalitet stanses og at de kan etterforskes/avgjøres med mindre ressursbruk hos politi, påtale og rettsapparatet. At det bør gis strafferabatt ved selvrapportering, er derfor viktig. Fordelene ved selvrapportering bør være så store at det kan virke motiverende og fordelene må være synbare og forutberegnelige. Videre må fordelene være kjent for foretakene.

Dette er også helt i samsvar med någjeldende prinsipper. F eks i strl § 78 som gir straffereduksjon ved tilståelser. Riksadvokaten har gitt retningslinjer for hva tilståelser skal innebære konkret mht strafferabatt, se [Rundskriv nr 3 for 2007 \(riksadvokaten.no\)](#).

Der fremgår riksadvokaten legger "til grunn at en straffereduksjon på ca 1/3 er korrekt der tilståelsen skal tillegges betydelig vekt. Unntaksvis kan det være aktuelt å gi større rabatt enn 1/3, for eksempel der en vesentlig del av straffesaken dreier seg om straffbare handlinger som politiet ikke ville fått kjennskap til uten tilståelsen".

Tilståelse er således en vesentlig gulrot for de personer som velger å tilstå. Riksadvokatens rundskriv inneholder også en rekke andre viktige momenter for hvordan rabatten skal kvantifiseres og kommuniseres. Disse er også relevante ved foretakstraff. Rabatt ved tilståelser anvendes også i dag overfor foretak som erkjenner straffeskyld, eller på annen måte bidrar til sakens oppklaring. Man kunne likevel tenke seg at Riksadvokatembetet utarbeidet retningslinjer som gjelder strafferabatt for foretak mer spesifikt, jf. nærmere om dette nedenfor.

Økokrim har offentlig oppfordret foretak til å ta kontakt med Økokrim ved mistanke om lovbrudd og uttalt at slike foretak vil kunne få en mildere behandling når de samarbeider med politiet om oppklaring av saken. Dersom selskapet har rettet opp skaden og iverksatt gode rutiner for å forebygge liknende lovbrudd for fremtiden, kan det tilsi en vesentlig reduksjon i straffen. Det er Økokrims oppfatning at selvrapportering etter omstendighetene bør åpne for svært milde reaksjoner

Økokrim er enig i at det kan være hensiktsmessig med ytterligere muligheter til lempelig sanksjonering, og at det formidles tydeligere hvilken type atferd som er ønskelig fra foretakenes side og hvordan slik atferd skal premieres. Økokrim er enig i at dette vil gi bidra til bedre forutberegnelighet, likhet og rettssikkerhet.

Høivik har tre anbefalinger i så måte:

1. **Å innføre en regel som foreslått av straffeprosessutvalget i utkast til straffeprosesslov § 28-7 første ledd:** "Når mistenkte ved tilståelse eller på annen måte bidrar med opplysninger av betydning, kan påtalemyndigheten forplikte seg til å nedlegge en bestemt påstand om straff." Økokrim støtter dette forslaget. Samtidig er det grunn til å nevne at kun 3% av sakene om foretaksstraff, avgjøres i domstolene. En slik regel vil altså ikke være til særlig

hjelp når bøtenivået fastsettes av påtalemyndigheten uten etterfølgende behandling i domstolen.

2. **Å kunne gi adgang til betinget bot, straffutmålingsnedsettelse og straffutmålingsfracfall.** Økokrim mener at det er gode grunner for å utvide påtalemyndighetens "verktøykasse" på denne måten.
3. **At påtalemyndigheten utformer nærmere retningslinjer for hvilke forventninger som stilles til foretaks selvrapporing for å få mildere behandling.** Økokrim støtter dette initiativet, og antar at slike retningslinjer bør utformes av Riksadvokaten. Momentene som Høvik lister opp i utredningens s. 273 er fornuftige. Vi knytter noen kommentarer til hver av dem:
  - **Om foretaket har selvrapporert til politi- og påtalemyndighet av eget tiltak eller som følge av allerede igangsatt etterforskning i Norge eller utlandet.** Kommentar: Hva som ligger i "eget tiltak" bør presiseres. Dersom foretaket først kommer til politiet etter at pressen har gravet fram saken, kan det ikke lede til samme strafferabatt som der foretaket selv har sørget for at mistankene kom til overflaten. Tidspunktet for når politiet kontaktes, kan også være et moment. Normalt vil det være en fordel om foretaket raskt tar kontakt med politiet, selv om foretaket må ha noe tid på å områ seg før politiet kontaktes.
  - **Om foretakets eventuelle egen granskning av forholdet før selvrapporingen har lettet etterforskningen og bidratt til oppklaring av saken mot foretaket og eventuelle personlig ansvarlige involverte.** Kommentar: At foretaket selv bidrar til å belyse de faktiske forhold, må telle positivt. I noen saker kan det imidlertid være en fordel om politiet får informasjon om mistankene før granskning iverksettes. Da får politiet muligheten til å vurdere bevisforspillelsesfaren ved en granskning og om bruk av tvangsmidler er nødvendig for å komme til bunns i saken. Økokrim har i flere saker hatt gode erfaringer med at granskning skjer parallelt med politietterforskning, og der man samarbeider slik at f eks politiet får anledning til å avhøre vitner før granskerne. I f eks de alvorlige korrupsjonssakene, kan det være betenkeligheter at private granskere engasjert av foretaket, skal intervju personer som kan risikere lange fengselsstraffer. I slike tilfeller bør politiets arbeid og metoder for å avklare personlig straffansvar, gis prioritet foran granskarbeidet.
  - **Om foretaket har bidratt med informasjon og dokumentasjon under etterforskningen som i vesentlig grad har bidratt oppklaring av saken.** Kommentar: Ja, dette er et viktig moment. Dette er særlig viktig for informasjon som politiet ikke så lett selv får tak i, f eks dokumentasjon som ligger i foretakets datterselskap i utlandet, eller at foretaket henter hjem ansatte som jobber ved utenlandskontorer for avhør i Norge. Det samme kan gjelde bistand fra selskapets ekspertise som kan lette politiets arbeid. Under temaet bidrag til oppklaring av saken, bør beslagsfritt materiale også nevnes. Økokrim erfarer at det i mange saker er viktig informasjon som kan være beslagsfritt fordi det er knyttet til advokater (interne eller eksterne). Eksempelvis kan dette gjelde i korrupsjonssaker der bestikkelsen er fordekt ved avtaledokumenter som fremstår som legitime, f eks agentkontrakter. Et

samtynke fra foretaket iht strpl §122 vil derfor kunne bidra med vesentlig informasjon om sentrale bevisstema.

- **Om foretaket er villig til å erkjenne straffeskyld eller ikke.**
Kommentar: Dette bør, som nevnt ovenfor, medføre strafferabatt på linje med prinsippet som ellers gjelder ved tilståelser. Foretak som har erkjent straffeskyld før de som har handlet på vegne av foretaket, er rettskraftig dømt, har vært kritisert fordi det kan anses som en forhåndsdomming av de tiltalte personer. Dette problemet vil være mindre dersom det er lavere skyldkrav for foretaket enn for personer, eller hvis det ikke gjelder noe skyldkrav i det hele tatt. Da vil f. eks et foretak kunne erkjenne straffeskyld uten at noen person er å bebreide.
- **Om foretaket har implementert tiltak for å forhindre at tilsvarende lovbrudd skjer igjen**
Kommentar: Dette er et viktig moment. Faren for gjentakelse blir dermed mindre, og man ser at foretaket har tatt lærdom av hendelsen. I tillegg bør det legges vekt på om foretaket har reparert skaden, f eks i forurensningssaker. Økokrim mener det er uheldig å innføre forebyggende tiltak som straffrihetsgrunn ("rettsstridsreservasjonen") i den nye § 27, se punkt 1.5 over. Dette kan tilsa at forebyggende tiltak blir et desto viktigere moment ved straffutmålingen. Kvaliteten på forebyggende tiltak på gjerningstidspunktet må også tillegges vekt, altså ikke bare om det er implementert i etterkant.

Prinsippene for selvrapporing nevnt ovenfor bør gjelde alle sakstyper der foretakstraff benyttes. Som nevnt innledningsvis gjelder hoveddelen av sakene overtredelser av spesiallovgivningen innenfor f eks transport, arbeidsulykker, arbeidsmiljøkriminalitet, miljøkriminalitet osv. Klarere retningslinjer vil kunne bidra til at det skapes bedre forutberegnelighet også for politi- og påtalemyndighet i hvordan kontakten mellom påtalejuristen og foretaket skal være når forelegget skal utferdiges. Vi har ingen tradisjon for "plea bargaining", samtidig som det naturlig er en viss kontakt mellom påtaleansvarlige og foretaket om omfanget av forelegget; både hva gjelder de straffbare handlinger og botens størrelse. Klarere retningslinjer fra Riksadvokaten som skissert overfor, vil gjøre påtalejuristens arbeid enklere og redusere mistanker om uheldig "kjøpslåing". Man må huske på at mange mindre saker om foretaksansvar avgjøres raskt av politiadvokater rundt om i landet uten omfattende etterforskning.

I utredningens pkt 12.2. flg er det tydelig at Høivik er sterkt inspirert av utenlandske regler om selvrapporing i de store *korruptjonssakene*. Innretningen på disse reglene er nok ikke like relevante for de mange mindre saker innenfor spesiallovgivningen hvor foretaksstraffen er mest praktisk. De store, internasjonale korruptjonssakene utgjør en forsvinnende liten andel av saker om foretaksstraff i Norge, og opptar dermed relativt små ressurser hos politiet. Dersom man i Norge skal innføre særskilte regler inspirert av FCPA i USA eller UK Bribery Act, bør disse – slik de også gjør i USA og UK – trolig gjelde korruptjonsfeltet, og ikke foretaksstraff generelt.

1.10 Utredningens kap. 13 – offentliggjøring av forelegg og henleggelsesbeslutninger mot foretak

Økokrim deler i det vesentlige de vurderingene som fremkommer i utredningens kap. 13 om et behov for økt åpenhet om bøtenivået for foretaksstraff i form av vedtatte bøter. Dette vil ha potensiale til å lette rettsanvendernes arbeid og motvirke forskjellsbehandling.

Økokrim har i dag vanskelig for å se noen bedre løsning enn at Lovdata etablerer en ny base for vedtatte forelegg. Basen må være søkbar, og tilstrekkelig anonymisering må skje.

Økokrim har problemer med å se nytteverdien av i det hele tatt ved å publisere henleggelsesbeslutninger for det tilfelle at kan-skjønnnet videreføres. Slike beslutninger er i dag sjelden eller aldri begrunnet, og de gir således minimal informasjon om de vurderinger som ligger til grunn for beslutningen. Skal en slik beslutning gi veiledning, må den være nokså utførlig. Økokrim er skeptisk til hvorvidt den noe begrensede nytteverdien som måtte ligge i begrunnelsene for å henlegge etter kan-skjønnnet forsvarer å pålegge den påtaleansvarlige en slik nokså krevende oppgave.

2. Korrupsjon

2.1 Utredningens kap. 19.4.3 - forslag om å kreve påvirkningsformål i ny strl. §§ 387 og 389

I utredningens kap. 19.4.3 drøftes og foreslås blant annet å innføre nye vilkår i strl. § 387 som gjelder den aktive og passive bestikkers formål med å gi eller kreve en utilbørlig fordel. Likeledes foreslås i utredningen å stille krav om at den utilbørlige fordelens som i tid ytes etter fordelaktig behandling, skal være en belønning for denne.

Slik Økokrim leser utredningen, er forslaget fremsatt under betydelig tvil. Det vises i denne forbindelse til side 334 i utredningen, siste setning i tredje avsnitt: *"Når dette er sagt, vil jeg legge til at det etter min oppfatning ikke er et stort behov for en slik lovendring i lys av Høyesteretts tolkning av utilbørlighetskriteriet som beskrevet ovenfor"*. Økokrim kan heller ikke se at det anføres gode materielle grunner for forslaget. Forslaget synes primært å være foranlediget av at andre land og internasjonale konvensjoner har lignende bestemmelser. Utredningen redegjør imidlertid ikke for praktiseringen av disse bestemmelsene og eventuelle utfordringer i så måte.

Økokrim vil advare mot å innta de foreslåtte vilkårene i strl. § 387. Å oppstille et slikt vilkår og dermed forlange bevis utover enhver rimelig tvil for at den aktive bestikker gir en fordel for å få mottaker til å gjøre eller unnlate noe, og tilsvarende måtte bevisføre at den passive bestikker mottar en fordel for selv å gjøre eller unnlate noe, reiser betydelige bevismessige utfordringer. Forslaget innebærer å måtte bevise en bestemt hensikt, hvilket man i norsk strafferett synes å gå bort fra. Eksempelvis nevnes de grove økonomiske lovbrudd i straffeloven som tidligere krevde uberettiget vinnings hensikt, men der det nå er tilstrekkelig med forsett om uberettiget vinning.

Forslaget om å kreve et påvirkningsformål har etter Økokrims oppfatning også en viktig side til vilkåret "*i anledning stilling*" i strl. § 387 og til skyldkravet. Det vises til punktene 2.2 under 2.3 under.

Lovforslaget om påvirkningshensikt bidrar heller ikke til en nevneverdig mer forutsigbar rettsstilling for pliktsubjektene. Å skille ut ett moment i utilbørighetsvurderingen som et vilkår bidrar ikke til forutsigbarhet så lenge utilbørighetsvurderingen fortsatt skal være bred og skjønnsmessig.

2.2 Utredningens kap. 19.5 - I anledning av utøvelsen av stilling etc.

I punkt 19.5.1 i utredningen gjøres det kort rede for hva som ligger i kravet "*i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller oppdrag*" i strl. § 387 om korrupsjon. Det konkluderes med at det ikke er noe behov for revisjon av bestemmelsen.

Økokrim kan ikke se noe behov for å endre ordlyden i bestemmelsen, men vil rette oppmerksomheten mot enkelte tolkningsspørsmål som reises ved formuleringen "*i anledning stilling*". Utredningen nevner for øvrig enkelte avklarende rettsavgjørelser om begrepet fra Norges Høyesterett.

"*I anledning stilling*" er et vagt begrep med uskarpe grenser. I forarbeidene forklares begrepet blant annet med "*et krav om sammenheng mellom fordelen og stillingen, vervet eller oppdraget*".⁹ Dette gir begrenset ytterligere veiledning. I en fersk dom fra Agder lagmannsrett (21-064038AST-ALAG) ble det lagt til grunn at "*i anledning stilling*" betyr årsakssammenheng mellom fordelen og stillingen. I dommen ble årsakssammenheng ikke funnet bevist, og de tiltalte ble frifunnet. Dommen er ikke rettskraftig (pr. 1. februar 2022), og påtalemyndigheten har påanket dommen til Høyesterett.

Det er Økokrims vurdering at rettskildebildet ikke tilsier at et slikt krav om årsakssammenheng bør oppstilles. Etter vår oppfatning foreligger gode grunner for ikke å oppstille et slikt krav. For det første byr slike årsaksrekker regelmessig på store bevismessige utfordringer. Dernest vil et krav om årsakssammenheng være vanskelig å forene med at det i dag ikke gjelder noe krav om påvirkningshensikt/-forventning. Rettstilstanden vedrørende dette er nærmere omtalt i nærværende høringssvar i punkt 2.3 under.

Hvis det skulle gjelde et krav om årsakssammenheng, slik Agder lagmannsrett la til grunn i dommen nevnt over, og utøvelsen av stillingen således er årsaken til at fordelen ytes (ved aktiv korrupsjon), vil det måtte være fordi giveren har en forventning om at stillingsinnehaveren skal bruke stillingen til hans gunst. Etter vår oppfatning vil det være ensbetydende med at det gjelder et krav om påvirkningshensikt/-forventning som Høyesterett altså har kommet til ikke gjelder. Å kreve årsakssammenheng vil således være å ta påvirkningshensikten inn "bakdøra". Hensynet til sammenhengen i rettssystemet taler således for at det ikke gjelder noe krav om årsakssammenheng. Disse hensyn tilsier at begrepet "*i anledning stilling*" vanskelig kan bety mer enn et krav om at den passive og aktive bestikker er klar over at den passive bestikker har en stilling som kan brukes til fordel for den aktive bestikker. De må følgelig begge være klar over at det foreligger en påvirkningsmulighet. Å kreve eller tilby en fordel i en slik situasjon er

⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54.

som utgangspunkt ytterst kritikkverdig og bør kunne anses som straffbar korrupsjon uten hensyn til om man klarer å bevisføre en påvirkningshensikt eller årsakssammenheng, jf. Rt 2009 s. 130. Påvirkningshensikt/årsakssammenheng vil imidlertid inngå i den helhetlige utilbørighetsvurderingen som også må foretas før man endelig tar stilling til om det foreligger korrupsjon.

Beroende på hvorvidt anken over dommen fra Agder lagmannsrett slipper inn til behandling i Høyesterett og på hva utfallet i Høyesterett eventuelt blir, bør Justisdepartementet i den pågående lovgivningsprosess om korrupsjon søke å avklare nærmere hva som ligger i begrepet "*i anledning stilling*".

2.3 Utredningens kap. 19.9 – kriminalisering av grov uaktsomhet

Skyldkravet ved korrupsjon er i dag forsett. Forsett er også det vanlige skyldkravet ved korrupsjon i andre land.

Utredningen reiser spørsmålet om grov uaktsom korrupsjon etter omstendighetene bør være straffbart etter norske regler. Økokrim mener dette er et interessant forslag som bør utredes nærmere før det avvises.

Høivik avviser forslaget om grov uaktsom korrupsjon for aktiv eller passiv bestikker fordi det er "kanskje [...] ikke så lett å tenke seg en uaktsom korrupsjon som hovedgjerning" og fordi "gjerningspersonen normalt vil ha til hensikt å oppnå noe ved dem korrupte handlemåten" (s. 343). Konklusjonen på dette punktet i utredningen følger også naturlig av at utredningen foreslår å innføre et krav om påvirkningshensikt i strl. §§ 387 og 389. Det vises til Økokrims kommentarer til dette forslaget over i punkt 2.1. Etter Økokrims oppfatning er det nokså klart at det heller ikke i dag gjelder noe krav om påvirkningshensikt selv om slik hensikt ofte vil foreligge og regelmessig vil inngå i utilbørighetsvurderingen. Se blant annet Rt 2009 s. 130.

Forslaget om kriminalisere grov uaktsom korrupsjon må vurderes ut fra behovet for og rimeligheten av dette. Det gjelder både hovedmann og medvirker. Vi kan verken i forhold til hovedmann eller medvirker se at det vil være urimelig å kriminalisere grov uaktsom korrupsjon.

Økokrim ser åpenbart et visst behov for å kriminalisere grov uaktsom korrupsjon. Ett eksempel er der ansatte i et større, norsk selskap godtar utbetaling av store summer til agenter i utlandet. Slike agenthonorarer er en velkjent måte å kanalisere bestikkelse på. Bestikkelsene ordnes ved at agenten viderefører hele eller deler av honoraret videre til beslutningstakere i utlandet. I en slik sak vil det kunne være mulig å bevise at de objektive vilkårene i straffebudet er oppfylt, dvs. at det er betalt utilbørlige fordeler i anledning en stilling, verv eller oppdrag i utlandet. Når det gjelder forsett hos de ansatte i selskapet i Norge som godkjente utbetalingen av agenthonoraret, kan det imidlertid være svært vanskelig å bevise at de forsto at det i realiteten dreide seg om en bestikkelse da de godkjente utbetalingen til agenten. Derimot kan det være mulig å bevise at de *burde* ha forstått dette, basert på ytre omstendigheter som agenthonorarets størrelse, manglende gjentyelser fra agenten, osv. Kongsberg/Romania-saken der korrupsjonsetterforskningen ble henlagt etter bevisets stilling, illustrerer at problemstillingen ikke er upraktisk. Et eksempel fra media er Statoils betydelige utbetaling til et forskningscenter i Angola i perioden 2011-2016, et senter som viste seg å aldri bli noe av. Trolig ville det vært hensiktsmessig dersom politiet kunne ha

etterforsket om det var grovt uaktsomt av beslutningstakere i Statoil å godkjenne en slik utbetaling uten å forsikre seg om at pengene ikke havnet hos beslutningstakere.

Økokrim kan ikke se at det er tungtveiende grunner til å gjøre forskjell i skyldkravet for korrupsjon mellom hovedmann og medvirker.

En utfordring med forslaget om å kriminalisere grov uaktsom korrupsjon kun der det er tale om medvirkning, er at det tidvis er vanskelig å si hvem som er hovedmann og hvem som er medvirker. I "høynivå-korrupsjon" som nevnt ovenfor, vil det ofte være et *samvirke* mellom flere personer som sørger for bestikkelsen. For å illustrere: Noen har møter med en agent, andre f.eks. internadvokater setter opp avtalen med agenten, andre igjen f.eks. på regnskapskontoret sørger for at honoraret til agenten overføres til et selskap i en sekretessejurisdiksjon, andre igjen sørger for at CEO informeres om at det må budsjetteres med nok midler til dekning av kostnader for agenten. Flere av disse personene kan sitte i separate "informasjonssiloer", dvs. at de ikke vet hvorfor de skal gjøre det de gjør, i alle fall at de ikke vet at handlingene deres er et ledd i å få på plass en bestikkelse. Ofte vil det være vanskelig å peke ut en person som har opptrådt forsettlig. Det er uklart fra Høviks forslag om medvirkningsansvaret fordrer at det finnes en hovedmann som domfelles for forsettlig overtredelse. Det er også uklart hva som vil være tilfellet der hovedmannen er utenlandsk og ikke omfattes av norsk jurisdiksjon.

Oppsummeringsvis mener Økokrim at foreligger gode grunner for å gjøre både korrupsjon og medvirkning til korrupsjon straffbar ved grov uaktsomhet.

2.4 Kommentarer til utredningens kapittel 21 - Regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid

I utredningens kapittel 21 skisseres andre tiltak for å bekjempe korrupsjon, dvs. regulatoriske krav til forebygging av korrupsjon og opprettelsen av et eget "antikorrupsjonsstilsyn".

Økokrim stiller seg positiv til at det utarbeides regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid. Antakelig vil slike regler være et nyttig grep for å forebygge korrupsjon. I foretak vil det formodentlig lede til at ledelsen får økt fokus på antikorrupsjonsarbeidet. I aksjeselskaper vil det kunne lede til at aksjonærene stiller krav til at styre og administrasjon følger opp de lovpålagte krav.

Økokrim støtter utredningens forslag om at reguleringen i første omgang kan innebære å utvide rapporteringsplikten etter regnskapsloven § 3-3 første ledd, kombinert med en forskriftshjemmel. Forskriften kan gi nærmere bestemmelser om gjennomføring av kravene, herunder krav til dokumentasjon og tilsyn med antikorrupsjonsarbeidet.

Utredningen foreslår at reglene bare skal gjelde "store foretak", og med dette menes allmennaksjeselskap, børsnoterte virksomheter samt andre regnskapspliktige hvis dette er fastsatt i forskrift, jf. regnskapsloven § 1-5. Utredningen begrunner ikke nærmere hvorfor kravene kun skal gjelde store foretak. Økokrim antar at det er fordi det vil bli for byrdefullt for små foretak å bli pålagt slike regulatoriske krav. Samtidig er det viktig å minne om at fristelsen til å benytte bestikkelser, er minst like stor hos de små bedriftene. Dette gjelder typisk mindre, lokale virksomheter som leverer varer eller tjenester til offentlig sektor. "Vannverkssaken" fra 2010 illustrerer dette. Der var det en leverandør (omtalt som C) av tjenester til et interkommunalt vannverk som medvirket til korrupsjon

gjennom et system der firmaet hans overfakturerte vannverket. Overfakturering eller fiktiv fakturering er en typisk måte hvor en liten bedrift kan sikre seg oppdrag for f.eks. en kommune, og hvor den kommunalt ansatte tapper kommunen (utroskap) samtidig som leverandøren og den kommunalt ansatte deler de tappede midler, hvilket da utgjør de utilbørlige fordelene.

Når regulatoriske krav kun gjelder de store foretakene, vil det altså være en betydelig del av de korrupsjonsutsatte små, og ofte lokale, virksomhetene som ikke vil omfattes av dette forebyggende tiltaket.

Normalt vil foretak som risikerer foretaksansvar for korrupsjon, utgjøre den *aktive bestikker*, dvs. den part som tilbyr en utilbørlig fordel. Det er vanskeligere å tenke seg at et foretak eller kommune hvis ansatte er *mottaker* av en bestikkelse risikerer ansvar som passiv bestikker ("på vegne"-kriteriet vil ofte ikke være oppfylt). Det er imidlertid viktig at de regulatoriske krav som stilles til foretak adresserer forebygging med tanke både på risiko for aktiv og passiv korrupsjon.

Videre bør det nevnes at den aktive bestikker ikke sjelden er *privatpersoner* (f.eks. der noen ønsker å få en byggesak gjennom i kommunen ("Byggesøknader i Drammen-saken" fra 2019 er ett eksempel), eller der enkeltpersoner bestikker polititjenestemenn. Regulatoriske krav til foretak vil altså selvfølgelig ikke ha en preventiv effekt overfor slike privatpersoner.

Økokrim er enig i at detaljerte regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeidet bør fremgå av forskrift, og ikke loven. Selv i forskrifts form er det et spørsmål hvor detaljerte reglene kan være. Økokrim antar at reglene må bli relativt overordnede ettersom kravene skal gjelde alle typer store foretak. Som kjent vil innretningen på forebyggende antikorrupsjonstiltak variere med en rekke faktorer, f.eks. med hvilken bransje det er tale om, om virksomheten er eksponert i korrupsjonsutsatte land utenfor Norge osv. I utgangspunktet bør foretakenes selv være nærmest til å vite hvor korrupsjonsutfordringene ligger innenfor deres virksomhet, og ta ansvaret for hvordan disse utfordringene skal adresseres. Foretakene er derfor også selv nærmest til å sørge for gode nok forebyggende tiltak. En fare ved å innføre konkrete, regulatoriske krav til forebyggende tiltak, er at virksomhetene lager compliance-programmer som samsvarer med forskriften, men som ikke er skreddersydd – eller holder tilstrekkelig høyt nivå – for den aktuelle virksomhets risikobilde.

Økokrims inntrykk er at mange av de store børsnoterte selskapene jobber godt og seriøst med sine compliance programmer. For disse selskapene vil regulatoriske krav neppe ha stor tilleggsverdi. For selskap som derimot ikke har prioritert anti-korrupsjonstiltak, antas det at regulatoriske krav vil ha en disiplinerende og forebyggende effekt.

Økokrim anser det som viktig at regulatoriske krav også gjelder for offentlig sektor, ettersom korrupsjonsrisikoen antas betydelig knyttet til myndighetsutøvelse i stat og kommune. Oversikten "Korrupsjonsdommer i Norge 2003-2020" som er utarbeidet av Transparency Norge viser at mange korrupsjonssaker er knyttet til offentlig sektor. Typisk er dette hvor offentlige ansatte *mottar* bestikkelser, altså er den passive bestikker. "Byggesøknader i Drammen-saken" (domssamlingen s. 73) er ett eksempel. "Forsvarsmateriell-saken" (domssamlingen s. 84) er et annet. Utredningens forslag om å innføre regler i kommunelovens kapittel 14, er derfor svært interessant, og Økokrim er av den oppfatning at det vil være behov for å gi nærmere regler om kravene i forskrifts form.

Økokrim deler oppfatningen om at det vil være behov for å føre kontroll og tilsyn med de regulatoriske kravene dersom de skal ha ønsket effekt. Imidlertid er Økokrim skeptisk til å etablere et nytt tilsynsorgan – et "antikorrupsjonstilsyn". Dette vil bli meget kostbart. Funksjonen bør – i alle fall i første omgang – evt. kunne legges til eksisterende organer eller tilsyn. Disse bør da også få mulighet til å sanksjonere overtredelser av forskriftene, dvs. mangelfulle forebyggende tiltak. Å etterforske og håndheve overtredelser av straffebudene mot korrupsjon og påvirkningshandel må derimot fortsatt være en oppgave for politi og påtalemyndigheten.

2.5 Om enkelte utfordringer ved de internasjonale korrupsjonssaker

Med jevne mellomrom dukker det opp mistanker om at norske foretak har betalt bestikkelser ifbm med etableringer eller kontrakter i utlandet. Økokrim har gjennom årene etterforsket en rekke slike. Statoil-Horton-saken (Iran) fra 2004 var en av de første sakene. Senere har det vært flere, så som Norconsult i 2013 (Tanzania), rederi-saken fra 2014 (Bahrain), Yara-saken 2014/2017 (Libya, India, Russland). Et selskap i Kongsberg-gruppen ble etterforsket for mulige bestikkelser i Romania, og et oljeserviceselskap ble etterforsket for korrupsjon i Brasil, men sakene mot foretakene ble henlagt på bevisets stilling i henholdsvis 2016 og 2018.

Vi vet lite sikkert om omfanget er av slike internasjonale korrupsjonssaker i Norge. Riktignok fremkommer det under pkt 18 i utredningen (s. 309) at av de 60 korrupsjonssakene (rettskraftige dommer eller forelegg) vi har hatt i Norge, er det kun 5 (8,3%) som gjelder bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn. De internasjonale korrupsjonssakene utgjør altså en liten del av denne statistikken. Sakene er imidlertid som regel alvorlige i den forstand at bestikkelsesbeløpene er store, og mottakerne gjerne høytstående myndighetspersoner. Sakene vekker derfor regelmessig stor oppmerksomhet i mediene.

Norge har en utadrettet økonomi med eksport til og virksomhet i en rekke korrupsjonsutsatte land. Det kan altså være at korrupsjon i utlandet er mer utbredt enn statistikken ovenfor indikerer. I Økokrims trusselvurdering for 2020 står det: "Store deler av norsk eksport, inkludert oljesektoren, går til land som har strukturelle korrupsjonsproblemer. Det gjør næringer eksponert for korrupsjon. Bestikkelser kan for eksempel være en forutsetning for å komme i posisjon til å bli tildelt kontrakter i korrupsjonsutsatte land." På denne bakgrunn er det nærliggende å anta at det er mange flere slike korrupsjonssaker enn dem som er kommet til overflaten.

Norge har internasjonale forpliktelser gjennom OECD, FN og Europarådet til å bekjempe internasjonal korrupsjon. Departementets ønsker med utredningen at man skal se på behov for lovendringer som kan sikre gjennomføringen av Norges internasjonale forpliktelser knyttet til innsatsen mot korrupsjon. Stortinget var i sitt anmodningsvedtak opptatt av en tydeligere og mer effektiv korrupsjonslovgivning. Økokrim ønsker derfor å påpeke noen forhold som utfordrer effektiviteten i korrupsjonslovgivningen når det gjelder å sanksjonere de internasjonale korrupsjonssakene.

Det er krevende å etterforske disse sakene. Noe skyldes nettopp deres internasjonale natur, dvs. at bevisekildene i stor utstrekning ligger utenfor Norges grenser. Selskapenes egne granskinger av forholdene kan være viktig for å få kartlagt hva som er skjedd. Økokrims erfaring er imidlertid at også selskapene selv ofte kommer til kort nettopp fordi

bevisene ligger utenfor deres kontrollspenn og kun kan fremskaffes ved bruk av tvangsmidler, gjerne i samarbeid med utenlandske politimyndigheter.

Men Økokrim ønsker å vise at også korrupsjonsbestemmelsens utforming gjør straffebudet mindre effektivt i møte med de særtrekk som følger de internasjonale sakene. Vi har i pkt 2.5 ovenfor påpekt at kriteriet "stilling, verv eller oppdrag" kan være vanskelig å anvende i land med diktatorliknende styreform.

En annen utfordring er bruk av mellommenn, noe som er svært vanlig i de litt mer alvorlige internasjonale korrupsjonssakene. Studier fra OECD fra 2014 og 2020 (omtalt i utredningen på s. 353) viser at i 75-80% av sakene ble bestikkelsene overført via mellomledd, typisk konsulenter eller rådgivere. Det betyr at den utilbørlige fordelene sjeldent går direkte fra den aktive bestikker (AB) til den passive bestikker (PB). Pengestrømmen går gjerne i flere omveier via intrikate selskapsstrukturer og via konti i diverse jurisdiksjoner før de ender opp hos den som skal bestikkes. Dette intrikate systemet er laget nettopp for å gjøre det vanskelig, for ikke å si umulig, for politiet å vise at betalingen som gikk fra AB var ment for PB. Økokrim har, i likhet med andre lands myndigheter, erfart at det gjerne er profesjonelle mellommenn som håndterer bestikkelser, og i ofte på vegne av flere selskaper. Mellommennene sørger for at dem som skal bestikkes får pengene sine, men uten at den som betaler bestikkelsen til mellommannen, vet hvordan eller når det skjer. Det er ikke sikkert AB engang vet akkurat hvem som skal bestikkes. Dette skaper problemer langs flere akser for anvendelsen av straffebudet mot korrupsjon.

For det første er det en stor *bevismessig* utfordring for politiet å dokumentere at det er ABs penger som ender opp hos PB når mellommannen på sin hånd har blandet sammen penger fra en rekke ulike bestikkere. Når man ikke kan følge pengene fra AB til PB blir det også vanskeligere å bevise at AB har "gitt en utilbørlig fordel i anledning" PBs stilling". Slike mellomstasjoner som hvitvasker bestikkelser ("laundromater") finnes det mange eksempler på. Sveits og andre land har lagt ned betydelig arbeid med å stoppe deres virksomhet gjennom hvitvaskingsreglene. Men slike spiller fortsatt en sentral rolle i korrupsjons-opsett.

For det andre blir det svært krevende å bevise at det foreligger *forsett* hos den aktive bestikkeren. Han kan også velge å holde seg bevisst uvitende om hvor pengene skulle. Hadde man hatt skyldformen grov uaktsomhet, ville dette til dels kunne bøte på utfordringen. (Økokrim kommenterer dette under pkt 2.3 i dette høringssvaret). Høivik foreslår at det innføres ansvar for grov uaktsom *medvirkning* til korrupsjon. Det er bra, men dette vil ikke bøte på situasjonen i dette eksempelet. For medvirkningsansvaret forutsetter at det er en hovedmann som opptre forsettlig. I eksempelet her, er det imidlertid ingen aktiv bestikker som har det nødvendige forsett knyttet til de objektive straffbarhetsvilkår i korrupsjonsbestemmelsen. Dermed blir det heller ikke aktuelt med noe medvirkeransvar.

Der det ikke er mulig å følge pengestrømmen fra selskapet som betaler bestikkelser til en konkret person i den andre enden, er det imidlertid vanskelig å oppfylle de *objektive* vilkår i korrupsjonsbestemmelsen. Dette er ikke en helt upraktisk problemstilling der bestikkelsen kjøres gjennom "laundromater". Dette er altså en bevismessig utfordring som trolig vanskelig lar seg bøte på ved å endre korrupsjonsbestemmelsen. Dersom slik adferd skal sanksjoneres, må man antakelig innføre et nytt straffebud som rammer grovt uaktsomme utbetalinger av nærmere definert art. Kanskje kan den svenske

bestemmelsen om "vårdsløs finansiering av mutbrott", være til inspirasjon, se utredningen s. 344.

2.6 Kommentarer til "stilling, verv eller oppdrag"

Utredningen kunne nok i større grad enn den gjør ha analysert de *forskjellige typer* av korrupsjon som finnes. Sakene reiser ganske ulike rettslige og etterforskningsmessige utfordringer. Dette må hensyntas når man skal vurdere om straffebudene mot korrupsjon er effektive, og hvilke endringer som eventuelt skal gjøres. Ulike typer korrupsjon reiser forskjellige utfordringer også hva gjelder forebygging.

Transparency International Norge har laget en meget nyttig domsamling (sist oppdatert i januar 2022). Selv om den bare omfatter saker som rettskraftig er avgjort ved dom eller forelegg (og altså ikke fanger opp f eks anmeldelser eller såkalte "mørketall") gir den et interessant bilde av hva slags korrupsjonssaker vi har i Norge. Spennet er stort. Alt fra lokal korrupsjon av mindre skala der en privatperson betaler bestikklser til en kommunal byggesaksbehandler. Verdien av den utilbørlige fordelene kan være relativt begrenset og fordelene overføres direkte fra den aktive til den passive bestikker. Bevisene ligger i Norge. Andre saker som er tatt med i domsamlingen, viser korrupsjon som er i den andre enden av skalaen. Dvs. at det er tale om store, komplekse og internasjonale korrupsjonssaker der store norske foretak tilbyr mange titalls millioner i bestikklser til høytstående embetsmenn i utlandet for å oppnå lukrative og langsiktige kontrakter. De utilbørlige fordelene overføres gjerne med bistand fra mellommenn og indirekte via skallselskaper i sekretessejurisdiksjoner og konti i utlandet. Forelegget mot Yara International ASA og dommen mot selskapets juridiske direktør er et eksempel på den sistnevnte sakstype.

Utfordringene ved etterforskning av sakene er åpenbart ganske forskjellige, og bør analyseres grundigere før lovgiver tar stilling til behovet for endringer.

Ordlyden i straffebudet reiser også til dels ulike spørsmål avhengig av sakstype.

Ett eksempel er hva som menes med "stilling, verv eller oppdrag". Dette byr normalt ikke på problemer i norsk sammenheng. Forarbeidene viser at begrepet skal tolkes vidt; det favner det meste, også kortvarige oppdrag. Eksemplene i forarbeidene er imidlertid hentet fra en norsk kontekst. Økokrim erfarer at kriteriet "stilling, verv eller oppdrag" kan bli utfordret særlig i de internasjonale korrupsjonssakene. Risikoen for å benytte bestikklser i slike saker, er naturlig nok størst i korrupsjonsutsatte land som ligger langt nede på ulike indekser så som Transparency International korrupsjonsindeks. Felles for mange av landene som er mest korrupsjonsutsatt, er at de også har svakt styresett og at det er mangel på innsyn i og notoritet omkring offentlig forvaltning. Etter Økokrims syn er det i samsvar med de føringer som er gitt i forarbeidene, at begrepene "stilling, verv eller oppdrag" må forstås i den aktuelle kontekst. F eks gjelder dette i en rekke land med et styresett som minner om diktatur, eller oligarki. Et ikke upraktisk eksempel er land der en presidentfamilie eller kongefamilie i praksis bestemmer over landets ressurser. Dessverre er dette tilfelle i mange land særlig i Afrika, Latin-Amerika og Asia. Presidentens familiemedlemmer eller nære venner kan eksplisitt bekle viktige stillinger i statlige organer. I andre tilfeller er imidlertid beslutningsstrukturen langt mindre transparent, og reell beslutningsmyndighet er ikke nødvendigvis reflektert i formelle stillinger, verv eller oppdrag. Nære familiemedlemmer eller andre i nær krets kan ha sentrale roller i forvaltningen av landets ressurser, men uten at de har en formell

posisjon som det er mulig å dokumentere i form av stillingsbeskrivelser, utnevelser ol.l. Men realiteten kan være at det ikke blir noen avtale, hvis ikke "noen" i maktens indre sirkler bestikkes. Begrepet "cleptocracy" har blitt brukt om styresett der statsoverhodene systematisk beriker seg selv gjennom bestikkelser, gjerne ifbm utvinning av landets naturressurser. Det kan være slik at det er personer i presidentens nære krets som *rent faktisk* tar beslutninger på vegne av landet. En sveitsisk domstol kom i 2014 til at sønnen til den tidligere diktatoren i Libya "de facto" var offentlig tjenestemann i Libya selv om han ikke formelt hadde en slik stilling¹⁰. Økokrim mener at den samme tolkningen må legges til grunn etter norsk rett, dvs. at "stilling, verv eller oppdrag" også omfatter beslutningstakere som ikke har en formell rolle, men som rent faktisk utøver myndighet. Dette bør komme til uttrykk i forarbeidene. Det er viktig å fjerne tvil på dette punkt for at straffebudet skal ha den nødvendige preventive effekt, og for å unngå at saker unødig blir henlagt på bevisets stilling.

2.7 Korrupsjon ved bruk av mellomledd

I kap. 19.13 i utredningen drøftes om det i strl. §§ 387 og 389 bør inntas at den aktive og passive bestikker/påvirker agerer direkte eller indirekte. Økokrim er av den oppfatning at begge alternativene fanges opp av dagens ordlyd, men anser det likevel hensiktsmessig at lovbestemmelsene på dette punktet endres som foreslått.

2.8. Kommentaar til utredningens pkt 19.14 - foretaksstraff ved korrupsjon

Økokrim er enig med Høivik at det ikke er behov for en særskilt regel om foretaksstraff ved korrupsjon.

Incitamenter til gode forebyggende tiltak er imidlertid særlig viktig for foretak som er utsatt for korrupsjonsrisiko. Som nevnt ovenfor mener Økokrim derfor at det forebyggende arbeidet bør styrkes ved *regulatoriske krav* til virksomhetenes anti-korrupsjonsarbeid. Videre er vi enige i at retningslinjene for *selvrapportering* tydeliggjøres; dette kan være særlig viktig ved foretak som avdekker mistanker om korrupsjon. Vi mener også at *strafferabatt* ved gode forebyggende tiltak bør presiseres og kommuniseres overfor foretakene i form av retningslinjer fastsatt av påtalemyndigheten. Også dette vil formodentlig være særlig praktisk viktig innenfor korrupsjonsfeltet. Disse tiltakene bør samlet tilsi at man får et foretaksinstitutt som også er effektivt for å forebygge og håndtere korrupsjonssaker.

2.9. Kommentaar til utredningens pkt. 20.3 – påvirkningshandel

I utredningen foreslås at forbudet mot påvirkningshandel bare skal begrenses til offentlig sektor. Økokrim mener forslaget ikke er godt begrunnet. At bestemmelsen så langt kun er brukt i ett tilfelle ved påvirkning av offentlig myndighet, og at andre land begrenset bestemmelsen til offentlig sektor, er ikke et gå bort fra den prinsipielle oppfatningen som ligger til grunn for gjeldende rett om at både offentlig og privat korrupsjon og påvirkningshandel er alvorlig og straffverdig.

---

¹⁰ <https://www.letemps.ch/suisse/corruption-clan-kadhafi-un-verdict-fera-jurisprudence>.

2.10 Inndragning av fortjeneste hos den aktive bestikker

Et spørsmål som ikke er omtalt i utredningen, er inndragning hos aktive bestikkere. Hos den passive bestikker er inndragning av utbyttet sjelden problematisk, dvs. man inndrar bestikkelsen eller verdien av denne. Hos den aktive bestikker kan imidlertid inndragning by på rettslige og bevismessige utfordringer. Dette er trolig årsaken til at slik inndragning i mange tilfeller ikke skjer.¹¹

Et eksempel illustrerer problemstillingen som kan oppstå ved inndragning av fortjeneste hos en aktiv bestikker: En person i det norske foretaket A betaler på vegne av foretaket bestikkelse til en myndighetsperson B i land C for å oppnå en lukrativ lisens i land C. Spørsmålet er om og i hvilket omfang fortjenesten som foretak A oppnår som følge av lisensen, kan inndras. Spørsmålet bærer i seg flere problemstillinger, også av sivilrettslig art. F eks: vil lisensens annulleres i land A? Hvis lisensen består, hva skal til for å inndra inntekter, og hvor mye kan inndras? For å domfelle A for korrupsjon er det tilstrekkelig å bevise at bestikkelsen er betalt i anledning Bs stilling. For straff er det ikke nødvendig å bevise at det er årsakssammenheng mellom bestikkelsen og tildelingen av lisensen. For å kunne inndra fortjenesten ved lisensen, må man i dag formodentlig bevise at lisensen ikke ville ha blitt tildelt uten bestikkelsen. Dette er et helt annet og vanskelig bevisstema. Og hvor mye skal i så fall inndras hos den aktive bestikker? Det er trolig flere problemstillinger her enn spørsmålet om brutto eller nettoinndragning. Inntekter som skyldes bestikkelser vil også kunne løpe over en rekke år. Det er grunn til å tro at effektive regler om inndragning på dette feltet kan ha betydelig preventiv effekt. Økokrim vil oppfordre departementet til å vurdere en særregel som f eks kunne inneholde et hensiktsmessig beviskrav til årsakssammenheng mellom bestikkelsen og fortjenesten hos den aktive bestikker, faktiske presumpsjoner e.l. Det er svært uheldig om alvorlig korrupsjon forblir lønnsomt.

Med hilsen

Pål Kulø Lønseth

Økokrim-sjef

Marianne Djupesland

Førstestatsadvokat

Vedlegg:

Exel-fil

---

¹¹ Se for eksempel Oslo tingretts dom 9. november 2020 (20-032343MED-OTIR/01), s 32 ff.

Lovbrudd	Henleggelsesårsak	Antall henleggelser
Bedrageri	HENL MANGL SAKSBEH.KAPASITET	68
Bedrageri	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	64
KJØRE- OG HVILETID	HENL BEVISETS STILLING	31
Hensynsløs atferd	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	27
ARB.ULYKKE PERSONSKADE	HENL BEVISETS STILLING	26
ARB.ULYKKE PERSONSKADE	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	25
Ulovlig bruk arbeidskraft	HENL BEVISETS STILLING	24
Tjfeil, annen utøv av off mynd	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	24
ARB.ULYKKE PERSONSKADE	HENL INTET STRAFFB FORH BEVIST	21
ARB.MILJ.LOVEN, DIV	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	20
Grovt bedrageri	HENL MANGL SAKSBEH.KAPASITET	19
ARB.MILJ.LOVEN, DIV	HENL FORETAKSTR IKKE HENSIKTSM	19
Bedrageri	HENL BEVISETS STILLING	18
Grovt bedrageri	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	17
ARB.ULYKKE PERSONSKADE	HENL FORETAKSTR IKKE HENSIKTSM	16
TRANSPORT AV FARLIG GODS (ADR)	HENL BEVISETS STILLING	14
Helsepersonelloven	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	14
ARB.ULYKKE PERSONSKADE	HENL ANM. FORH IKKE STRAFFBART	14
Underslag	HENL MANGL SAKSBEH.KAPASITET	12
TRAFIKK, DIV	HENL BEVISETS STILLING	12
Tjenestefeil, av politi	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	12
Bedrageri, forsøk	HENL IKKE RIM GRUNN UNDERSØKE	12
ARB.MILJ.LOVEN, DIV	HENL MANGL SAKSBEH.KAPASITET	12
Grovt bedrageri	HENL BEVISETS STILLING	11
BRANN- OG EKSPLOSJONSVERNLOVEN	HENL BEVISETS STILLING	11
Bedrageri	HENL INTET STRAFFB FORH BEVIST	11
ARB.MILJ.LOVEN, DIV	HENL BEVISETS STILLING	11
Bedrageri, forsøk	HENL MANGL SAKSBEH.KAPASITET	10

Henleggelse 2018 foretaksstraff

